Се була проста-препроста річ. Щодня на кожному ступені бачить її багато людей, і тим розумним людям, що давно вже збагнули все своїм розумом і поробили всі виводи, вона вже не кидається в вічі; тільки дітям чи взагалі "єдиним од малих сіх" стає часами вона перед очима і застує світ тяжким докором.

Кажу ж, то було препросто.

Та ж вулиця, звичайна городська, брукована сірим каменем посередині, з білими у дві смужки ходниками, з двома рядками обтертих облетілих акацій, дві перії будинків нерівних, як зубні на старій гребінці, – усе те, що кожен має перед очима і не звертає уваги.

Сірий зимовий день, не дуже холодний, але й не теплий, вітер віє безнадійно рівно, дроти телеграфу одноманітно гудуть, піші люди швиденько хапаються кудись, фурмани везуть абияк, десь гостриться, кричачи, ніж на бруску, десь тягне за душу попсована катеринка – все те, що кожен чує і не слуха.

За однією зачиненою брамою розлігся страшенний галас: скиглить, проситься, вищить, гарчить, виє – прямо реве, а наче приграє до дикої мелодії, в лад бухкає здорова палиця по його тілу: то глухо бухкає, то гулко, мов у барило, то ляскотить, не попавши по собаці. Аж німа вулиця озивається луною на сумну собачу трагедію.

Бухкання раптом перервалося, брязнула клямка, причинилася біла брама, і з вузької щілини вискочив на вулицю, мов опарений, собака. Брама зачинилася, клямка брязнула, дзеленькнув ключ у замку, і все замовкло. Збитий, збасманений пес важко відсапував, звивався в’юном, зализуючи перебиту лапу, потріпував довгим рудим вухом, з якого капала кров, і од кожного дотику знов скавучав, аж підгаркував. З других дворів збіглося двох-трьох колег і, замість помогти, гарчали й гавкали на бідораку: чи вони, співчуваючи йому, лаяли хазяїна, чи

ганили самого пса, що, маючи гострі зуби, піддавсь такій нарузі, чи то підлі, як їхні хазяї-люди, вони глузували з нещасливого, – хто там розбере їхню розмову?

Збитий не огризавсь: він тільки зігнувсь вдвоє, трусився усім тілом і стиха скавучав.

Погавкали собаки і розійшлись кожен до свого діла: сьому треба бігти навперейми фурманові, той накинув оком жида-тандитника, того кличе куховарка.

Спорожніла вулиця, розтала остання луна, лиш телеграфні стовпи гудуть та тихо скавучить собака.

Минуло кілька годин.

Біла брама була зачинена. У подвійних вікнах одбилося тільки сіре олив’яне небо, за брамою не чутно було ані згуку. Пес вже зализав свої рани, забув свої болі, спітніла шерсть на йому вже висохла і вляглася. Тепер вже холод та голод діймали його, але він не кидавсь шукати притулку або поживи, він усе стояв і очей не зводив з білої брами та залізної клямки. Часами насторочував вуха і, виляючи хвостом, починав вищати ласкаво і ніжно, але через хвилинку спускав хвоста, а жалібні очі даремне вдивлялися в замкнену браму.

Зовсім звечоріло. З темного неба сіявся морок разом з дощиком, вулиця втопала в темряві і тихому шемранні дощу. Біла брама ледве одрізнялася од будинку сірою плямою, а пес все стояв, втопивши в неї свої наболілі од чекання очі. З далекого кінця вулиці замиготіли ліхтарі, нанизуючись подвійною вогняною низкою; за вікнами сусідських будинків миготіло світло. Пес перевів очі з брами на хазяйські вікна, але там було усе чорно. Дощ припускав. Собака змок, вже з його самого капала вода, а він і не шукав захисту, він тільки наважився нагадати про себе хазяїнові і тихо заводив: завиє, завиє і змовкне –

прислухається: нічого не чуть. Знову завиє, гавкне разів зо ява – ні руху! Заскиглить заплаче – ні одвіту, ні привіту од німого муру, л замиканої брами, од сліпих вікон!..

Збігає час. Гасне по вікнах світло, лиш ліхтарі переморгуються. Пес вже не робить переривок: він виє вже на весь голос, виє-заливається. Сумне виття плине вулицею, зливаючись у дику гармонію з мороком, холодом і дощем: здається, не собака то виє, а сама нудьга, саме непокрите горе цілу ніч виспівує свою і без слова усім зрозумілу пісню.

Настав ранок такий же сірий і застав собаку на тому ж таки місці: темнорудою плямою вирізавсь він на тлі білої брами, з головою, задертою вгору, з повислим хвостом.

Куховарки бігли на базар, штовхали ледачого пса, молоковоз протороxтів, свистали й гули фабричні гудки – все було байдуже псові: він пильнував тільки своєї брами. І ось він вчув знайому ходу, дзенькнув ключ у замку, брязнула клямка, торгнулася брама, і висунувсь він – він, кого так любить збитий собака, кого він дарма кликав-молив цілу ніч.

Забуте все: і болі, і зневаги, і холод, і дощ! То він! Ось його кремезна постать, руда борода, сині гострі очі, твердо стулені вуста. Пес заюрив, завиляв хвостом, підскочив, щоб лизнути дорогу руку, що його так збила вчора. Але рука піднялася і важкою палицею оперезала пса двічі по запалих боках. Пес заскавучав, одскочив. Хазяїн, не звертаючи уваги, пішов до своєї крамниці. Пес не посмів іти слідом, він ліг під брамою дожидати. Спати він не міг – дошкуляв голод, але їжа не йшла на думку, він чекав його.

В час обіду пес, як ушпигнений, скочив і став пильнувати ходника, де здалека заманячила знайома постать. Ще тільки зобачив, пізнав – не втерпіло собаче серце: вибіг, як бувало, навперейми, кружляючи, радісно гавкав, підскакував, стелився під ноги.

Хазяїн запнувсь об його, і се його більш розлютило: несамовито він пихорнув пса, аж той покотився, пошпурив ще в його каменюкою, одчинив і знов замкнув за собою браму, і пес знов оставсь на вулиці.

Збігали часи за часами, день змінявсь ніччю, а вигнаний пес все чекав, коли вернеться до його ласка хазяїна.

Ненадовго одхилявсь він під часи одходу хазяїн, здобував собі якусь кістку або шкуринку хліба і знову плентав доглядати свого двора. Схуд пес, боки йому позападали, ребра і крижі повитикались, вовна скудовчилася, ноги не держать. Не раз нападали на його своя братія-собаки, гладкі, ситі, туряли прохожі, гонили городові, дратували діти – все даремне: до всього байдужий, він глядів тільки свого двору.

Даремне манила його зграя зухвалих безхазяйних собак, даремне увивалася чиясь весела сучка, даремне кликала якась жалібниця-куховарка: він не одходив од брами, він стеріг її, настовбурчувавсь на всякого чужинця і злегка виляв хвостом, вчувши знайому ходу за брамою, – все ще сподівавсь за вірність повороту хазяйської ласки. Одного дня аж городовий змилувавсь: підкинув йому отрутне м’ясо, аби скінчити горе – життя бідолахи.

Смачний був шматок, але не взяв його з чужої руки вірний пес і остався ще жити собі на лихо.

Довго ще він чекав під порогом, довго сумувала темна вулиця по ночах, поки вже сусіди не почали викидати на очі хазяїнові його негарне поводження з вірним собакою.

Розгнівавсь хазяїн і однієї темної ночі, коли дуже упеклось йому в безсонні сумне виття, вийшов-таки до його і збив навмируще.

Кволий собака не боронився, не тікав, а коли хазяїн засапався, він зібрав усю силу, звівсь на ноги і таки лизнув дорогу йому хазяйську руку.

Хазяїн вернувсь додому, пес зоставсь під воротьми.

Недовго вже він мучився, бо сили в йому не було и крихти, і одного ранку хазяїн даремне бравсь за палицю, одмикаючи браму: пес лежав перед порогом, як і завше, але вже задублий.

Повили, погарчали сусідські собаки й розбіглися. На їх місце зійшлися добрі люди, вони охали, кивали головами, умиленно балакали про "зразок вірності". Та й ті потім розійшлися і забули, річ-бо така – звичайна, що кому болить од того?

Змовкло усе; але замикана біла брама і досі нагадує сумну смерть через вірність.

Вірність – що вона таке? Чи є то велика чеснота, чи то велика помилка? Чи варто її ширити і класти, як підстави під ноги егоїзму, щоб він зростав і величався? Чи може, час уже вивести другу чесноту і постановити проти його? Скажіть ви, премудрі, хто поробив всі виводи, навчіть "малих сіх", кому серце болить за такі нікчемні випадки, доводячи до аналогії з людським життям!